

MODERN APPROACHES TO THE DIAGNOSIS AND TREATMENT OF POST-VACCINATION COMPLICATIONS IN CHILDREN WITH NEUROLOGICAL SYMPTOMS

Juraeva Dilrabo Narzullaevna - Independent researcher,

Sanoeva Matlyuba Jahonkulovna - DSc, associate professor

Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sino, Bukhara, Uzbekistan

Abstract.

The development of post-vaccination complications is associated with a complex interaction of immunological, inflammatory and neurometabolic processes. After vaccination, innate and adaptive immunity mechanisms are activated, which are accompanied by the synthesis of cytokines, interleukins and inflammatory mediators. In children with increased immunological reactivity or an immature immune system, an excessive inflammatory reaction may be observed, leading to the development of pathological changes in various organs and systems.

Key words: Post-vaccination complications, early childhood, neurological disorders, diagnosis, treatment.

НЕВРОЛОГИК БЕЛГИЛАРИ БЎЛГАН БОЛАЛАРДА ЭМЛАШДАН КЕЙИНГИ АСОРАТЛАРНИ ТАШХИСЛАШ ВА ДАВОЛАШГА ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАР

Жўраева Дилрабо Нарзуллаевна - мустақил изланувчи,

Саноева Матлюба Жахонкуловна - DSc, доцент

Абу Али ибн Сино номидаги Бухоро давлат тиббиёт институти, Бухоро, Ўзбекистон

Аннотация.

Эмлашдан кейинги асоратларнинг ривожланиши иммунологик, яллиғланиш ва нейрометаболик жараёнларнинг мураккаб ўзаро таъсири билан боғлиқ. Вакцина юборилгандан сўнг, ситокинлар, интерлейкинлар ва яллиғланиш медиаторлари синтези билан кечадиган туғма ва орттирилган иммунитет механизмлари фаоллашади. Иммунологик реактивлиги ошган ёки иммун тизими етилмаган болаларда турли аъзо ва тизимларда патологик ўзгаришлар ривожланишига олиб келадиган ҳаддан ташқари яллиғланиш реакцияси кузатилиши мумкин.

Калит сўзлар: эмлашдан кейинги асоратлар, эрта ёшдаги болалар, неврологик бузилишлар, ташхислаш, даволаш.

Кириш. Неврологик асоратлар аутоиммун механизмлар билан боғлиқ бўлиши мумкин, бунда иммунитет тизими нерв тўқимаси таркибий қисмларига қарши антитаналар ишлаб чиқара бошлайди. Яллиғланиш медиаторларининг марказий асаб тизимига ўтишига олиб келадиган гематоэнцефалик тўсиқнинг бузилиши муҳим роль ўйнайди. Баъзи ҳолларда тутқаноқ синдроми, демиелинизатсия жараёнлари ва энцефалопатиялар ривожланишига мойиллик туғдирувчи генетик омиллар ҳам маълум аҳамиятга эга. [1,2,5].

Эрта ёшдаги болаларда асаб тизимининг анатомик-физиологик хусусиятлари, мия тўқимасининг юқори гидрофиллиги, нейромедиатор жараёнларнинг беқарорлиги ва нейроиммун регуляция механизмларининг етарли даражада етилмаганлиги туфайли неврологик асоратлар хавфи ортади[3]. Марказий асаб тизимининг перинатал шикастланиши, гипоксик-ишемик энцефалопатия, эпилепсияга ирсий мойиллик ва сурункали соматик касалликларнинг мавжудлиги қўшимча хавф омиллари ҳисобланади. [4,6].

Шу сабабли, ҳатто эмлашдан кейинги ўртача реакциялар ҳам неврологик ҳолат ва бош миянинг функционал ҳолатида сезиларли ўзгаришлар билан кечиши мумкин [3,7,8]. Объектив диагностика мезонларини ишлаб чиқиш эрта ташхис қўйиш аниқлигини ошириш ва даволаш-реабилитация тадбирларини оптималлаштириш имконини беради.

Тадқиқотнинг мақсади эрта ёшдаги болаларда эмлашдан кейинги асоратларни баҳолашдан иборат.

Тадқиқот материаллари ва усуллари Тадқиқотнинг мақсад ва вазифаларига мувофиқ, эмланган ва эмлашдан кейинги асоратлари бўлган 132 нафар эрта ёшдаги болалар текширилди. Назорат гуруҳини патологик реакциялар ва асоратлар ривожланмасдан эмланган 40 нафар амалий соғлом эрта ёшдаги болалар ташкил этди.

Тадқиқот педиатрия ва неврология бўлимлари негизида ўтказилди. Текширилган болаларнинг ёши 2 ойдан 3 ёшгача бўлган. Барча болалар эмлашдан кейинги асоратларнинг клиник кўринишларига қараб гуруҳларга бўлинган.

Клиник-anamnestик текширув оналарда ҳомиладорлик ва туғруқ кечишининг ўзига хос хусусиятларини ўрганиш, чақалоқнинг неонатал давридаги ҳолатини баҳолаш, марказий асаб тизимининг перинатал шикастланиши, ирсий мойиллик ва ёндош касалликларнинг мавжудлигини ўз ичига олган. Эмлашдан кейинги патологик аломатларнинг пайдо бўлиш муддати, клиник кўринишларнинг хусусиятига ва асоратларнинг давомийлигига алоҳида эътибор қаратилди.

Неврологик текширув мушак тонуси, пай рефлекслари, ҳаракат фаоллиги, бош мия иннервацияси ҳолати, тутқаноқ синдроми ва интракраниал гипертензия белгиларини баҳолашни ўз ичига олди. Марказий асаб тизимининг функционал ҳолатини баҳолаш учун электроэнцефалография ва нейросонография ўтказилди. Кўрсатмаларга кўра бош миянинг магнит-резонанс томографияси ўтказилди.

Тадқиқотнинг лаборатория усуллари умумий қон таҳлили, қоннинг биокимёвий текшируви, С-реактив оқсил даражасини аниқлаш ва иммунологик диагностика усуллари ўз ичига олган. Натижаларни статистик қайта ишлаш ўртача қийматлар, стандарт оғишлар ва Студентнинг ишончлилиқ мезонини ҳисоблаш орқали вариацион статистика ёрдамида амалга оширилди.

Тадқиқот натижалари.

Клиник-неврологик кўрсаткичларни таҳлил қилиш эрта ёшдаги болаларда эмлашдан кейинги асоратлар ривожланишининг асосий диагностик мезонларини аниқлаш имконини бери.

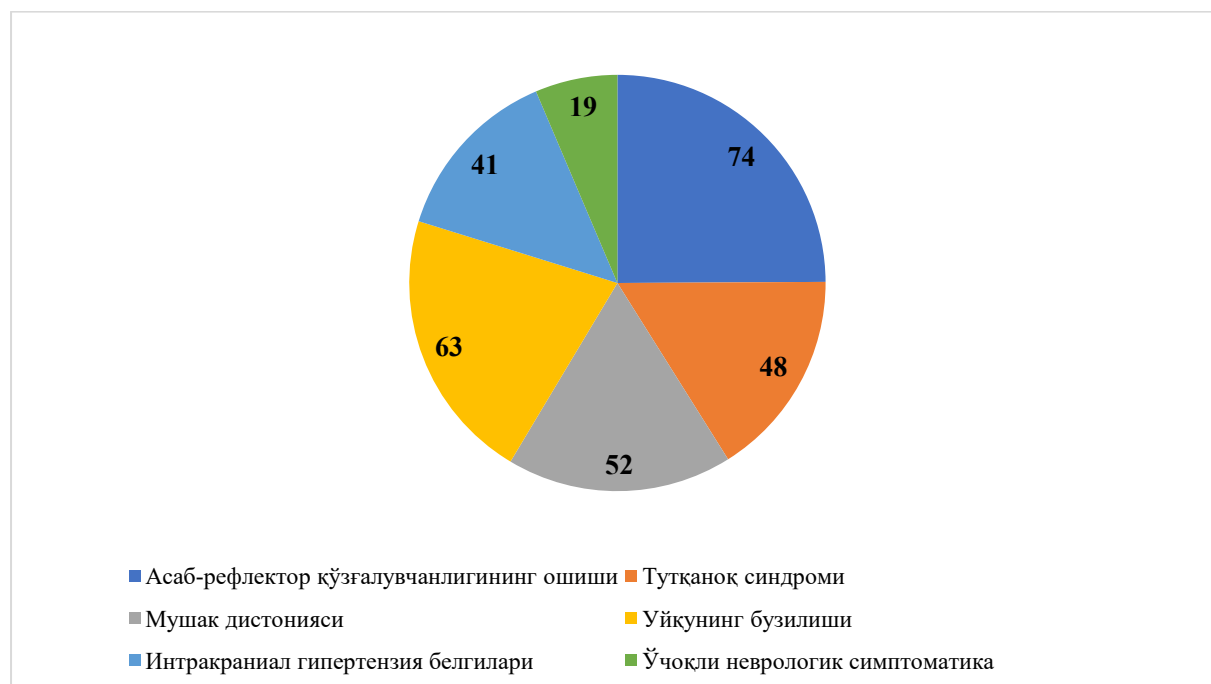
Олинган маълумотлар эрта ёшдаги болаларда эмлашдан кейинги асоратларнинг ривожланишида клиник-неврологик ва инструментал тадқиқот усулларининг юқори диагностик аҳамиятини кўрсатади. Узоқ муддатли гипертермия, тутқаноқ синдроми, бош мия биоэлектрик фаоллигининг бузилиши ва калла ичи гипертензияси белгилари энг маълумотли мезонлар бўлди.

1-жадвал.

Эмлашдан кейинги асоратларнинг клиник кўринишлари тузилиши

Клиник кўринишлари	Количество детей (n=132)	%
Гипертермик синдром	92	69,7
Тутқаноқ синдроми	48	36,4
Энцефалик реакция	37	28,0
Аллергик кўринишлар	42	31,8
Уйқу бузилиши ва безовталик	63	47,7
Ўчоқли неврологик симптоматика	19	14,4

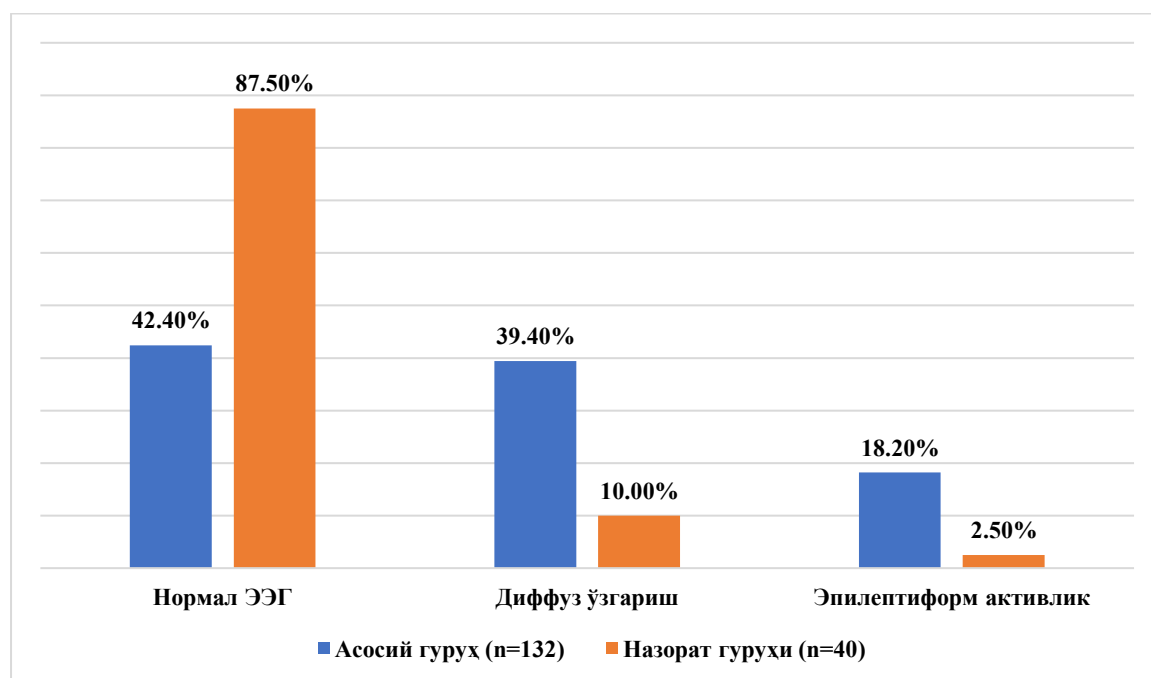
Асоратлари бўлган болаларда неврологик текширувда юқори нерв-рефлектор қўзғалувчанлик белгилари, мушак дистонияси, оёқ-қўллар тремори, калла ичи гипертензияси белгилари ва талвасага тайёрлик аниқланди. Электроэнцефалография маълумотларига кўра, болаларнинг 39,4 фоизда бош мия биоэлектрик фаоллигининг диффуз ўзгаришлари, 18,2 фоизда эса эпилептиформ фаоллик қайд этилган (1-расм).

1-расм. Эмлашдан кейинги асоратлари бўлган болаларда неврологик бузилишлар частотаси

Электроэнцефалография маълумотларига кўра, асосий гуруҳдаги болаларда биоэлектрик фаолликнинг диффуз ўзгаришлари ва эпилептиформ бузилишлар сезиларли даражада кўпроқ қайд этилган, бу эса марказий асаб тизимининг функционал етилмаганлиги ва талвасага тайёрлигининг ошганлигидан далолат беради (2-расм).

Ишлаб чиқилган диагностик меъёрлар эмлашдан кейинги физиологик реакцияларни патологик асоратлардан фарқлаш имконини беради, бу эса терапияни эрта бошлаш ва оғир неврологик оқибатларнинг олдини олишда муҳим аҳамиятга эга. Аниқланган ЭЭГ ўзгаришлари хавф гуруҳидаги болаларда марказий асаб тизими функционал беқарорлигининг дастлабки белгилари сифатида қаралиши мумкин.

2-расм. Текширилган болаларда электроэнсефалографик кўрсаткичлар

Даволашга дифференциал ёндашув аксарият болаларда ижобий клиник динамикага эришиш имконини берди. Талвасага қарши, нейропротектив ва дегидратацион терапиянинг ўз вақтида тайинланиши неврологик аломатларнинг яққоллигини камайтиришга ва турғун асоратлар ривожланишининг олдини олишга ёрдам берди.

Хулоса.

Клиник, неврологик ва инструментал маълумотларни комплекс баҳолаш асоратларнинг оғирлигини эрта башорат қилиш ва оптимал даволаш тактикасини танлаш имконини беради. Ишлаб чиқилган диагностик мезонлардан фойдаланиш барқарор неврологик бузилишларнинг шаклланиш хавфини камайтиришга ва эрта ёшдаги болаларни реабилитация қилиш самарадорлигини оширишга ёрдам беради. Комплекс диагностик алгоритмни қўллаш эмлашдан кейин болаларни кузатиш самарадорлигини оширишга ва даволаш-профилактика тадбирларини оптималлаштиришга ёрдам беради.

Гипертермик ва тутқаноқ синдромларининг устунлиги эрта ёшдаги болалар асаб тизимининг пироген ва иммун яллиғланиш таъсирларига юқори сезувчанлигини тасдиқлайди. Электроэнцефалограммада аниқланган ўзгаришлар бош мия биоэлектрик фаоллигининг функционал бузилишларидан ва бундай беморларни динамик кузатиш зарурлигидан далолат беради.

Адабиётлар

1. Журило И. П. и др. Поствакцинальные БЦЖ-осложнения в детской хирургической практике //Хірургія дитячого віку. – 2012. – №. 4. – С. 70-74.
2. Каплина С. П., Скрипченко Н. В. Вклад вакцинопрофилактики в здоровье детей с неврологическими нарушениями //Здоровье–основа человеческого потенциала: проблемы и пути их решения. – 2014. – Т. 9. – №. 2. – С. 641-644.
3. Braga P. C. V. et al. Incidence of post-vaccination adverse events in children //Journal of Nursing UFPE/Revista de Enfermagem UFPE. – 2017. – Т. 11. – №. 10.
4. Chatterjee A., Chakravarty A. Neurological complications following COVID-19 vaccination //Current Neurology and Neuroscience Reports. – 2023. – Т. 23. – №. 1. – С. 1-14.
5. Chen W. P. et al. Investigation of neurological complications after COVID-19 vaccination: report of the clinical scenarios and review of the literature //Vaccines. – 2023. – Т. 11. – №. 2. – С. 425.
6. Devaraj R. et al. Spectrum of neurological complications following COVID-19 vaccination in India //Journal of Clinical Neurology (Seoul, Korea). – 2022. – Т. 18. – №. 6. – С. 681.
7. Fenichel G. M. Neurological complications of immunization //Annals of neurology. – 1982. – Т. 12. – №. 2. – С. 119-128.
8. Garg R. K., Paliwal V. K. Spectrum of neurological complications following COVID-19 vaccination //Neurological Sciences. – 2022. – Т. 43. – №. 1. – С. 3-40.